

ט"ו בשבט

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

“האדם, העץ והגאולה” (הרב שלמה הלוי שליט”א)

המקור “של ט”ו בשבט הוא במשנה, במסכת ראש השנה: “באחד בשבט ראש השנה לאילן דברי בית שמא. בית הלל אומרים בחמישה עשר בו. “התורה מדמה את האדם לעץ שנאמר: “כי האדם עץ השדה” (דברים כ.).’ והדמיון הוא בכמה מישורים. א: מתחיל הכול מזרע קטן. ב השמירה וההכוונה הכרחיים בתחילת הגדילה. ג. השאיפה לצמוח היא חובה וטבועה בנו.

המשמעות של ראש השנה לאילן היא : שביום זה הקב”ה נתן לאילנות כוח לצמוח, להתחדש ולהביא פירות חדשים. (הדבר בא לידי ביטוי בקביעת השנה לערלה ונטע רבעי).

הרב מנחם מנדל שניאורסון זצ”ל שאל באחת משיחותיו: כיצד משווה התורה את האדם לעץ השדה? הרי לחיי העץ יתרון בולט על האדם, הצמיחה שלנו תמה בגיל מסוים בו אנו משלימים את התפתחותנו הפיזית, ויתר חיינו חולפים בשגרה ללא גדילה משמעותית, בעוד העץ גדל ללא הפסקה?! והראייה לכך שעל ידי ספירת הטבעות המסומנות על הגזע נדע את גילו של העץ (וזו אם כן ההוכחה שאינו מפסיק לצמוח), ובכל פעם שהשכבה הישנה מתקלפת נוספת שיכבה של גזע רענן.

זאת ועוד, בעוד יכולת הילודה (הבאת פירות) של העץ איננה מפסיקה עד למותו, הרי שאצלנו יש הגבלת ילודה לאחר גיל מסוים. אם כן מהי ההשוואה בין האדם לעץ כשלכאורה הם הופכיים? העץ צומח, מצמיח ומתחדש והאדם מסמל את ההפך הגמור?! מה אם כן המקום לחגיגה?

התשובה לכך היא שאמנם היכולת הפיזית של האדם מוגבלת אך היכולת הרוחנית אין לה מגבלות כלל וכלל. יכולת זו איננה נפגעת והאדם יכול להתפתח ולצמוח ללא הגבלה בכל שנות חייו. זאת ועוד ה”פירות” הרוחניים אף הם לא פוסקים ממנו: עזרה הדדית, כבוד לזולת ומעשים טובים אלו פירות המצמיחים את החלק הרוחני שבאדם.

זוהי אם כן הסיבה להשוואה ולחגיגה ביום ט”ו בשבט, היום שהקב”ה מעניק כוח ליהודי להתחדש ולא רק לנו כי אם לבריאה כולה שניזונת מן הצומח... על ההתחדשות הזו אנו מצווים בבחינת “בכל יום יהיו בעיניך כחדשים” ההתפעלות מהבריאה וההתרגשות בכל מצווה: הנחת תפילין, תפילה וכיבוד הורים לחוש כאילו עושים את המצווה בפעם הראשונה בחיינו.

בפרשת השבוע קראנו: “תִּבְאֵמוּ וְתִטְעֶמוּ בְּהַר נְחֻלְתָּךְ” הגאולה אף היא הושוותה לנטיעה ומדוע?! התשובה לכך היא : כשם שתהליך הנטיעה דורש הכנה מרובה: הכנת הקרקע והשקעה בשתיל כך תהליך הגאולה זקוק להכנה מרובה – חיזוק האמונה, קיום המצוות בחשק וההתפעלות מהבריאה ...

הבה נתחזק, נכין את “הקרקע” ונזכה לגאולה האמתית והשלימה.

הקשר בין ט”ו בשבט לנס קריעת ים סוף. השירה מול הברכה על פירות העץ. ומה השמחה בט”ו בשבט שאין אומרים בו תחנון?!.

להודות לה’ גם כשהכול רגיל.

בשבוע זו חל ט”ו בשבט – ראש השנה לאילנות. ובנוסף השבת נקרא בתורה על נס קריעת ים סוף ושירת הים (שבת זו אף נקראת גם “שבת שירה” על שם שירת הים שבפרשתנו). השל”ה (רבי שלמה הלוי) הקדוש כותב: שחייב להיות קשר בין הפרשה לבין

המתרחש באותו שבוע, אם כן חייב להיות קשר בין הפרשה לט"ו בשבט. בט"ו בשבט נוהגים להרבות בשמחה אף תיקנו לנו שאין אומרים צדקתך בשבת זו. מרבים בברכות על אין ספור מפירות ארץ ישראל - "לאכול מפרייה ולשבוע מטובה" ... ונשאלת השאלה מה לשמחה של העץ אצלנו?! ולשם מה נדרש להרבות בברכות הללו על כל כך הרבה מינים!?

ספר הכוזרי מביא: שיש טבע לאדם, שאיננו מתפעל מהדברים היום-יומיים שקיימים בעולמו – הם נעשים לו טבעיים וברורים מאליהם. לדוגמא: אדם איננו מתלהב ממשכורת שהוא מקבל מדי חודש בחודשו תהיה היא גבוהה ככל שתהיה. אך אם בעל הבית נותן סלסלת פירות ט"ו בשבט.. או מתנה בשווי שאינו פרומיל ממשכורתו הוא נהנה ומתרגש מאד. מה קרה?! הרי אמש קיבלת פי מאה ואפילו תודה לא אמרת?! נכון! לזה הוא התרגל כבר...

משל למה הדבר דומה: לאומן שבנה במשך שנים פסל של סוס, יצירת אומנות - עד שעין רגילה לא יכלה להבחין האם זה פסל או סוס אמתי. מה רבה הייתה אכזבתו של האיש שבשעה שהעמידו ברחבת השוק אף אחד אפילו לא סובב את ראשו להביט ביצירתו המופלאה... חכם אחד אמר לו: כולם כאן רגילים לסוסים חתוך את הסוס לשניים ותראה איך כל המבטים יופנו אליו... סוס חי וחצוי לשניים זה פלא גדול... עשה כן וכך היה...

הנמשל: במהלך כל השנה מזדמנים לידנו פירות לרוב אך "התרגלנו שהם כאן" ואין אנו מתפעלים מהם כלל. דווקא בט"ו בשבט אנו טועמים מפירות הארץ ומגיעים לידי שמחה על השפע האדיר שנתגלה לנו בעוצמתו ומברכים את ה' בשמחה... זהו גם הקשר לפרשת השבוע: לשם מה היה צורך בחציית הים לשניים?! לא הספיקו הניסים שנעשו במצרים?! אלא הים הוא דבר "טבעי" וקיומו ברור לאדם. אבל ברגע שהקב"ה חצה אותו לשניים עורר הדבר התפעלות של בני ישראל כולם הבינו שעצם קיומו של הים זה פלא אחד גדול ומיד: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" פצחו בשירה מתוך שמחה על כל מה שה' נותן לנו בעולמו... כשם שראינו את ההשגחה בים סוף שהביאה לידי שירה. כשנתבונן בפירות הט"ו בשבט נראה את ההשגחה עלינו ונגיע לידי שמחה עצומה ונברך את הקב"ה עליהם...

ראש השנה "לאילנות"? שהאילנות יחגגו לבד! מה הקשר אלינו? (אברהם לוי)

טרם הסתיים חודש כסליו, עוד טעם הסופגניות לא פג מפינו, וכבר מקדמים את פנינו בכל אתר ואתר דוכנים מלאים פיצוחים ופירות יבשים מכל גווני הקשת - ואף יותר מכך.

מי שעוקב ושם לב, רואה שכל שנה מתגלים עוד סוגים של פירות יבשים, נראה שישנה מערכת שלמה שדואגת שיהיה לנו שולחן צבעוני ומיוחד יותר משנה שעברה. כל פעם הם "מייבשים" לנו עוד סוג של פרי, וכאשר מסתכלים אחורה על הדור הקודם, מגלים שלא היה להם אפילו חצי מהפירות יבשים שנמצאים באמתחתנו.

אך נשאלת השאלה: האם לכך התכוונו חז"ל שהכתירו את היום הזה במילים "ראש השנה לאילנות"? אמת! מותר לאכול ולהשמין, בפרט אם זה במסווה של עבודת ה', אך כל זה בתנאי שאנו מתעלים "גם" ברוחניות ויוצאים מהחג הזה עם "מסר", ולא רק עם "כרס". לשם כך, נעלה כאן בס"ד נקודה קטנה, "ממתק אמיתי", והיה אם נפנים אותו, אפשר בהחלט לומר שהרווחנו רווח גדול.

נפתח בס"ד בקושיה: ט"ו בשבט הוא חג "לאילנות". ומן הראוי היה שהאילנות יחגגו את חגם לבדם וישירו את שירתם לבוראם, אך כיצד קשורים אנו לכל העסק הזה, עד כדי כך שהפכנו "למחותנים ראשיים"? כולנו מכירים את התשובה. בתורה נאמר "כִּי הָאָדָם יַעַן הַשָּׂדֶה" (דברים כ' י"ט), התורה ממשילה את האדם "לעץ השדה". אלא שעדיין צריך להבין,

"במה דומה האדם לעץ? במשקל? בהיקף? בצבע? לא ולא! יש מכנה משותף פנימי ועמוק יותר - בין האדם לעץ, ממש בבחינת "משל ונמשל". בואו ונתבונן בו.

ערלה: בעץ יש שלוש שנים "ערלה", וכנגדו, גם באדם שלוש שנותיו הראשונות בגדר "ערלה". עד גיל שלוש הוא בבחינת "תינוק", ומגיל שלוש כבר מקפידים אתו יותר. עושים לו חלאק'ה, שמים לו כיפה באופן קבוע ומתחילים לחנכו.

ביכורים: בעץ יש מצוות "ביכורים", לתת את הראשון לכהן. גם באדם נותן את הראשון לכהן, קוראים לזה "פדיון הבן".

שמיטה ויובל: בעץ יש איסור שמיטה ויובל, והשמיטה מכונה בתורה "שבת", שנאמר וְשַׁבְּתָה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה' (ויקרא כ"ה ב') והיובל מכונה בתורה "קודש" שנאמר יוֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תַּהֲיֶה לָכֶם (ויקרא כ"ה י"ב) כנגד זה יש לאדם את "השבת קודש" התורה מכנה את השבת בשם "שבת קודש" שנאמר (שמות ט"ז כ"ג) "שַׁבַּת קֹדֶשׁ לַה' מְחַר אֶת אֲשֶׁר תַּאֲפוּ אָפוּ וכו'".

הפרשת תרומות ומעשרות: בעץ יש "תרומות ומעשרות", כנגד זה יש את "ברית המילה" שהאדם מפריש חתיכה מעצמו למען הבורא.

כלאים: בעץ יש איסור "כלאיים", אסור לערב מין בשאינו מינו, גם לאדם יש איסור להתערב בשאינו מינו וכלשון הפסוק (ויקרא י"ח כ"ג) וּבְכָל בְּהֵמָה לֹא תִתֵּן שְׁכַבְתָּךְ לְטַמְאָה בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא תַעֲמֵד לְפָנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה "תִּבְל" הוּא: ("כלאים ותבל" שניהם פירושם "ערבוב" עיין רש"י ויקרא י"ח כ"ג ובאבן עזרא דברים כ"ב ט').

אכן האדם הוא "עץ השדה", ובמשקפים של תורה יש דמיון נפלא בינו לבין עץ. אך השאלה היא, האם יש דמיון נוסף ביניהם? האם האדם יכול ללמוד מהעץ דרך בעבודת ה' התשובה היא 18 פעמים "כן"! בואו ונראה:

1) עץ צעיר יכול לגדול עקום, לכן בצעירותו קושרים לו תומך. ומהו התומך? עץ מבוגר עבה יותר שכבר הוכיח את עצמו והצליח לגדול ישר. "רק עץ כזה" יכול לדאוג לישר עץ חדש. כך גם ברוחניות. האדם הוא טירון ודל ניסיון. הוא יכול ליפול בקלות ולהיאבד. אם כן מה עליו לעשות? להיצמד "למקל תומך", מקל שכבר התעבה והתחשל "בדעת תורה", ועל ידי שהוא נצמד אליו - הוא ניצול מנפילות וקריסות. אכן, מי שצמוד לרב, יש לו עתיד. מי שלא, נועד לכישלון. שהרי החיים נמשלו "לגן המבוכה" - ואין שום סיכוי לעבור אותם לבד. לכן חובה להתבטל למי שכבר למד ומכיר את הדרך ולקבל ממנו את ההכוונה כיצד להגיע אל היעד.

מעניין לעניין באותו עניין: למה רב נמשל "למקל תומך"? כי פעם מרגישים את "התומך", ופעם את "המקל". פעם מבינים את דעתו וסברתו, בבחינת "תומך", ופעם דבריו נראים תמוהים ונוקשים, בבחינת "מקל". אך צריך לדעת לקבל את דעתו תמיד בהתבטלות גמורה, וכבר מובטחים אנו שהנוטל עצה מרב אינו נכשל (תנחומא שמות כ"ט), שהרי בסך הכל הוא מייצג את "התורה" ולא את "עצמו". וגם זה אנו למדים מהעץ. כיצד? עץ, יש לו ענפי ענפים, רבבות עלים, מאות פירות, אך הכל יוצא מגזע אחד. כך גם ברוחניות. יש רבבות יהודים (עלים ופירות), הנמצאים על אלפי ענפים (רבנים), אך כולם יושבים על גזע אחד, שהוא התורה. לאף אחד אין גזע אחר, ולעולם הרב מייצג את התורה ולא את עצמו.

2) עץ איכותי ומיוחד, אסור לתת לו לגדול פרא. צריך כל הזמן להשקיע בו בכדי שלא יכמוש ויבול. ככל שמשקיעים בו יותר, כך התוצאות שהוא נותן - גבוהות יותר ויותר. כך גם האדם. האדם הוא "נזר הבריאה", הוא עץ מובחר ביותר. בבחינת "כלי זהב", מצד שני

כל דבר קטן עלול להרוס אותנו, בבחינת, כלי זכוכית". לכן אסור לו לגדול פרא. חובה עליו תמיד להשקיע ולפתח את הרוחניות. וככל שהוא ישקיע בזה יותר, כך הרוחניות והפנימיות שלו יתעצמו יותר ויותר. לעולם אסור לעצור את ההשקעה הזו.

3) בעץ לא מתקמצנים. לא מטפלים ומשקיעים רק בקרקע שתחת העץ בלבד - אלא מותחים את ההשקעה הלאה עוד כמה מטר מסביב. דואגים שכל הקרקע מסביב תהיה טובה, עדורה מקוצים, מזובלת, רוויה מים, מוצפת שמש וכו'. כך גם ברוחניות. לא מספיק לעשות מצוות ולהיות "נקודתי". אלא צריך להתפרס הלאה "מסביב". לעשות הכנה לפני ואחרי המצווה, וכמו שלימדונו רבותינו - שצדיקים הראשונים לא היו רק "מתפללים". אלא שוהים לפני, מתעכבים אחרי, הם עשו מזה עסק שלם.

יהודי שאוהב את ה', הוא לא נקודתי ומחפש להתפטר, אלא מרחיב הלאה את המצווה. הוא לא מחפש להוציא את השבת כמה שיותר מהר, אלא משתדל לסחוב אותה עוד קצת. הוא לא מכניס אותה ברגע האחרון, אלא מכניס אותה בחיבה כבר בפלאג המנחה.

זה בדיוק כמו קופסת "הטיפ" שנמצאת על הדלפק בחנות. מי שאוהב את המוכר ונהנה מהשירות, לא רק שהוא משלם כמה שאומרים לו, אלא הוא עוד מכניס "טיפ" לקופסה עם כל הלב. אך מי שלא אוהב את המוכר ולא נהנה מהשירות, גם את מה שאומרים לו לשלם הוא משלם עם חצי לב. זה המשל. הנמשל, בורא עולם משפיע עלינו "כל טוב" והוא מבקש מאתנו שנשלם לו על ידי עשיית מצוות. ומי שמשאיר "טיפ", מי שמוסיף בתשלום (במצוות) עוד קצת, אות הוא שהוא אוהב ומוקיר את המוכר.

זכורני מהישיבה (בית שמעיה) שראש הישיבה אמר כך: ישנם שני קבוצות. אחת יש לה תרי"ג "בעיות". הם עושים הכל בצמצום ובלי לב, כמשא כבד שעל הגב שמנסים רק להיפטר ממנו. וישנה קבוצה נוספת שיש לה תרי"ג "מצוות", אלו הם האנשים שעושים הכל עם הנאה והתרוממות, ושאיפתנו להימנות עם הקבוצה הזו.

4) לא מגדלים עץ ואח"כ נותנים לו מטרה אלא מגדלים את העץ מראש בשביל מטרה מסוימת. לנוי, לאתרוגים, לפירות וכו'. כך גם האדם. אסור לו לחיות "פרא" ולעשות ככל העולה על רוחו בלי מטרה - ורק בערוב ימיו בבית אבות להתחיל לבנות מטרה לעצמו. זו דרך פסולה ולא סלולה. אלא מראשית חיי האדם, צריך הוא לזכור את המטרה אשר היא "ברוך אלוקינו שבראנו לכבודו, להיות עבדיו ולעשות את רצונו. זו המטרה היחידה שאמורה להציע את האדם מרגע לידתו.

5) עץ צריך לשמור עליו מפני מזיקים חיצוניים. לפעמים העץ בסדר, אבל יש השפעה מבחוץ שמזיקה לו. ישנם וירוסים וחידקים הפוצעים ומרעילים אותו, לפעמים באים בהמות ועופות ומכלים אותו, לכן מצמידים לו דחלילים, נותנים לו זריקות וחיסונים, ריסוסים וטיפולים, קוראים לזה "טיפול משמר". כך גם ביראת שמים של האדם. יתכן וכעת הכל בסדר, בפנים הניצוץ דולק ובווער, אבל... הרי הוא מוקף בחברה רעה וסביבה המליאה מרעין בישין שדרכן היצר מנסה לחדור אל נשמתו. לכן, לא די בכך שכעת הלב בווער וזוהר באור ה', אלא צריך לעשות בכל רגע "טיפול משמר ומנטרל", בכדי שלא ניזק מסביבתנו.

6) עץ מידי פעם מגמזים אותו, מקצצים ומקטינים אותו. כמובן שעושים זאת לטובתו ומחמת ההכרח "כדי שיאריך ימים". הנקודה הזו שייכת גם ברוחניות. צריך לדעת שלפעמים יש הכרח וצריך לגזום, לדלג, כביכול לקצץ בעבודת ה', ואין להיבהל מכך. משום שבמשקפים של תורה, כיוון "שהגזום" הזה נחוץ - זה עצמו נקרא עבודת ה'. לדוגמא: צריך לעזור לאישה - גם אם זה על חשבון לימוד תורה, בדיוק כמו שצריך להתפלל -

למרות שכביכול זה בא על חשבון לימוד תורה, שהרי בזמן הזה יכולנו ללמוד עוד קצת. דוגמא נוספת: שמעתי מאדם גדול שתקופה מסוימת התפלל בשבת בבוקר בבית, כי אשתו הייתה חלשה ולא יכלה לעמוד בנטל של הטיפול בילדים בזמן הזה. הנה יהודי שגזם מעבודת ה', מתפילה בציבור, קדיש קדושה וברכו, משום שזה בא על חשבון "בין אדם לחברו". דוגמא נוספת: לפעמים צריך לקצץ בהוצאות שבת, בגדר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. כך היא דרכה ורצונה של תורה. לא להינעל על "מה שכתוב" - אלא על מה רוצה ה' " ממני ברגע זה.

7) עץ שמת, זה בלתי הפיך! ואפילו אם הוא לא מת אלא רק פרי אחד שלו מת, הרי שהפרי הזה אבד לנצח ואין לו תקנה. כך גם ברוחניות. צריך לדעת שכל מעידה שהאדם מועד, זה "נזק בלתי הפיך". זה עושה בו רושם ושורף ממנו חתיכה לנצח ומצמצם את פירותיו הרוחניים. אדם שהחמיץ מצווה, זה נקרא "מעוות לא יוכל לתקון". ואפילו אם הוא יעשה תשובה, עדיין נשאר בו רושם - וזו גמרא מפורשת. (שבת קיט:) אמר ריש לקיש בשם רבי יהודה הנשיא: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן. (תורה שלומדים הילדים). אמר לו רב פפא לאביי: ומה עם תורתך ותורתך? למה בשבילה העולם לא מתקיים? השיב לו אביי: אינו דומה הבל שיש בו חטא, להבל שאין בו חטא. עד כאן הגמרא. כעת בוא חשבון: ברור לכולנו שרב פפא ואביי היו קדושים וטהורים. אצלם חטאים היו נמדדים "בחוט השערה". כמו כן, ודאי שאם הם חטאו - הם עשו תשובה באותו יום - כמו שאומרת הגמרא (ברכות יט.) אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה בלילה, אל תהרהר אחריו ביום. שוודאי עשה תשובה. ולמרות כל זאת, תורתם של רב פפא ואביי הייתה בבחינת "הבל פה שיש בו חטא" לעומת תורתם של תינוק שמעולם לא חטא. הנה גמרא מפורשת שחטא גורם נזק בלתי הפיך. ברור שאפשר עדין להתקדם ולעבוד את ה', אך יש לזה בחינה של "נייר מחוק" ולא של "נייר חלק", וכל מעידה עושה את הנייר למחוק ומטושטש יותר.

"עבירה" בגימטרייה זה 287, שזה גם הגימטרייה של המילה "אפור". ללמדך, שכל עבירה מלכלכת את הנשמה לנצח. גם אחרי התשובה, הנשמה כבר לא לבנה, בבחינת "נייר חלק", אלא היא קיבלה כבר גוון "אפור", בבחינת "נייר מחוק".

8) בעץ יש זמנים קריטיים. אם הפסדת אותם, הפסדת את העץ. יש זמן שצריך השקיה מרובה, ויש זמן שהעץ דורש חממה והגנה מהרוח, יש את הזיבול ויש את הקטיפ, אסור לדלג על הזמנים הללו, והגם שלא רואים את הנזק מידי, כל חקלאי מתחיל יודע שזה רק עניין של זמן. כך גם בקדושה. לכל זמן ועת. אסור לעשות "סלט" ולדלג על אחד מהזמנים. יש זמן קריאת שמע, זמן תפילה, זמן להתכונן לשבת, אסור לוותר על אף אחד מהם, כי זה מתנקם ופוגם ברוחניות. הנזק הוא רק עניין של זמן. כי מי שמזניח בסוף משלם על כך.

9) לא כל העצים שווים. יש כאלה שדורשים יותר מים, יש שרגישים יותר לתולעים, הכלל הוא: לעולם אין להשוות את הטיפול בן העצים אלא יש לתת לכל עץ את הטיפול המתאים עבורו. כך גם באדם, בעבודת ה' שלו. לעולם אין "להעתיק" את הדרך מהשני, זה לא עניין של "אופנה", לא כולם צריכים להיראות אותו דבר, לכל אחד יש את הדרך שמעלה אותו מעלה בסולם העולה בית אל - ובה הוא צריך להתמיד ולהשקיע, וכמו שנאמר (משלי כ"ב ו') חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה, הרי שלכל אחד מנערותו ועד זקנותו יש את הדרך שבה הוא צריך לעבוד את בוראו, וצריך להיזהר לא להיסחף ולערבב. אמת, הכל נכון וקדוש, לכל השקפה אפשר למצוא מקור תורני, אך למרות זאת, האדם לא צריך לחקות את הכלים של אנשים אחרים, אלא להתבונן "בכלי שלו", שהרי לכל כלי יש צורת מילוי שונה. כוס ממלאים עם קנקן, חבית ממלאים עם דלי, צלחות ממלאים עם מצקת, לא כל הכלים שווים, וצריך למלא כל כלי בצורה המותאמת לו.

10) כאשר מסתכלים על העץ מלמעלה, רואים גזע אחד, לא מי יודע מה מרשים ומורכב. אך כאשר חופרים ומחטטים יותר למטה, מתחת לפני הקרקע, מגלים פתאום עולם שלם! שורשים ארוכים המתפשטים ומעמיקים עשרות מטרים, הרבה יותר מהשטח שרואים מעל פני הקרקע. אכן כך יש להסתכל על כל יהודי. אין דבר כזה "יהודי פשוט". אומנם רואים איזה גזע בודד, משהוא שלא עושה הרבה רושם ורעש, אך צריך לדעת שאם נחדור פנימה את הגזע הזה, נגלה שהוא חובק עולמות ומחובר באלפי שלוחות לכל מיני נקודות, נגלה לפתע עד כמה הוא באמת מיוחד. כן כן, כך יש להביט על כל יהודי. לדעת שדווקא בזכות פשטותו וצניעותו - מושפע שפע בעולם.

11) בעץ, השורשים שלו טמונים עמוק באדמה. וככל שהם עמוקים ופולשים יותר, כך יציבותו של העץ איתנה יותר והוא עמיד בפני סופות ורוחות. מצד שני ככל ששורשיו גלויים יותר, כך עמידתו עראית יותר. בדיוק כך צריך להתנהג ברוחניות. לא צריך להפגין את הכל בחוץ. לא צריך לפרסם ולנפנף בכל מעשה טוב שאנו עושים, צריך להסתיר ולהטמין אותם, להראות בחיצוניות רק גזע אחד פשוט, אחד משמינית בגאווה, (לא X88), וככל שנחביא ונסתיר את מעשינו עמוק יותר כך יציבותנו ומעמדנו ברוחניות תהיה איתנה יותר. אכן כך חיו גדולי ישראל לאורך כל ההיסטוריה. מר עוקבא ואשתו נתנו צדקה במסירות נפש - עד כדי קפיצה לתנור בוער. הרש"ש שהיה תלמיד חכם מופלג התחפש למנקה בית המדרש, ובסתר בלילה היה כותב תשובות לכל השאלות שנתקשו בהם הלומדים ולא מצאו פתרון, והיה מניח להם את זה בספריהם. המושג "גלות" שערכו גדולי ישראל, הוא התגלמות הנקודה הזו שאנו כעת מדברים עליה. כך חי יהודי אמתי.

12) עץ, ברור שהעיקר בו זה הפירות. אך למרות זאת, לא משקים ומשקיעים בפירות - אלא בשורשים המכוסים - ומשם זה פועל על הפירות. אך מי שמנסה להשקות את הפירות שלמעלה במקום להשקות את השורשים, העץ שלו ימות. גם ברוחניות זה עובד כך. נצטוונו לקיים תרי"ג מצוות. אין ספק שהם חשובים. אך למרות זאת, עיקר ההשקעה צריכה להיות "בשורשים", בפנימיות הלב, בתוך העצמות, ליישר שם את ההשקפה, "לחיות" דעת תורה, לפתח את השמחה האהבה והתשוקה לבורא, משם זה כבר יצא וייתן טעם בפירות "במעשים הטובים שלנו" ויחיה אותם. אך מי שמנסה לדלג על השלב הזה, מי שלא משקיע בפנימיות ובשורשים - ובפנים הלב שלו מת, כיצד הוא חפץ להרגיש חיות בפירות, במעשים הטובים? הרי ביהדות, המעשה בבחינת "לבוש" והלב בבחינת "נשמה". ואם הנשמה בפנים מתה, כיצד האדם רוצה להרגיש חיות בגוף (במעשה)? ואת זה גלמו לנו חז"ל במילים: רחמנא ליבא בעי. כי שם עיקר החיות של המעשה.

13) כאשר זורעים גרעין של עץ, בהתחלה לא רואים כלום. מכניסים את הגרעין לאדמה, שם הוא מרקיב ומתכלה עד שנאבדים ונשמדים עקבותיו. אך גנן טוב, לא נבהל. הוא יודע שכך הדרך, ובעוד תקופה יעמוד כאן עץ. כמו כן גנן ותיק יודע שקודם בא העץ - ורק אחר כך הפירות. וגם כאשר הפרי בא, בהתחלה הוא בוסר, מר וחמוץ, ורק כעבור זמן הוא הופך למתוק. גנן מקצועי יודע שההתפתחות באה בשלבים, ואת ההצלחה אי אפשר לקטוף ביום הראשון. אותו דבר בעבודת ה'. בהתחלה זורעים - וזה מרקיב, מתאמצים ומוסרים נפש, ולמרות זאת חשים קשיים. וגם כאשר כבר צומח משהו - זה בלי פירות, וגם כאשר כבר רואים פירות, בהתחלה הם מרים, אך אל דאגה, כך הדרך והמתכון, כל ההתחלות קשות, ובסוף מתברר שהמתנה הייתה משתלמת ועוד נראה פירות לתפארת.

14) עץ - "תפוח", יכול להצמיח רק "תפוח". לא יתכן שיצא ממנו פרי אחר. ואם יצא פרי אחר, סימן שעשו לעץ "הרכבה". חתכו מהעץ וחיברו אליו גוף זר. כך גם האדם היהודי. אם הוא נקי מכל מרעין בישין, עיתונות וספרות פסולה, הוא חייב לצאת גדול, כלשון התוס' (כתובות סג. ד"ה אדעתא), שאמר בזה הלשון: דרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול. זה ברור ומחויב המציאות. אם כן למה אנו רואים אחרת? כי עושים "הרכבה". חותכים

מהעץ ומחברים אליו גוף זר. מקצצים בדעת תורה וביראת שמים, מתלבשים לפי רוח האופנה ולא רוח ההלכה, לכן העץ מחליף זהות ומצמיח לנו פרות באושים ולא פירות מתוקים - וזה בולט בעיקר בילדים, משום שאנו "העץ", ואילו הם "הפירות".

15) עץ ששורשיו התייבשו, לא רואים את זה מיד על הפירות. משום שהפירות לא יונקים ישר מהשורש - אלא מלחלוחית הענפים. וכיוון שהענפים עדין לחים - יש לפירות עוד קצת מה לינוק, אך רק עניין של זמן עד שזה יגמר. לכן, גנן החכם, לא מסתנוור מהפירות הפורחים - אלא תמיד הוא בודק את מצב השורשים, האם שלומם טוב והם בסדר. כך גם האדם. אסור לא להסתנוור מהפירות, מהחיצוניות שהוא משדר, אלא עליו לבחון תמיד את הפנימיות, האם גם שם הכל חי? האם באמת הוא מכוון ומודרך על ידי רב? האם הוא עבד לה' או שמא חס ושלום הוא עבד לתאוותיו ויצריו. האם הוא שולט - או שמא נשלט, האם הוא חיצוני - או פנימי, שהרי העבר המוצלח אינו ביטוח על העתיד.

16) יש עץ פרי ויש עץ סרק. לא כולם שווים. יש גם עץ שמוציא מעט פירות ויש שמוציא יותר. יש עץ שפירותיו גדולים, ויש שפירותיו קטנים. יש מתוקים ויש מרים. גם בעבודת ה', יש כל מיני סוגים. יש אחד שפירותיו מתוקים, הוא נוח למקום ולבריות. יש אחד שפירותיו חמוצים, נוח למקום ולא לבריות. יש אחד שפירותיו מרים, לא נח לא למקום ולא לבריות. יש אחד שאין לו בכלל פירות, לא מרגישים אותו, הוא לא מזיק ולא מועיל, מנותק מהחברה וחי בבדידות. השאיפה שלנו היא להגיע "לפירות מתוקים". להיות מעורים עם הכלל, להוציא פירות ולהעניק מהם לאחרים, להיות בבחינת "אהוב למטה ונחמד למעלה".

17) לכל עץ צורת עלה שונה וסידור ענפים אחר. וזה לא מום. לכל עץ יש את התכונות שלו וזו בעצם שלמותו. הבורא בעולמו לא עשה את כל העצים שווים. גם בפנימיות ובמעלות, לכל עץ יש מעלה מיוחדת. אחד יש בו את כח הראיה (גזר). אחד הזיכרון (שמן), השלישי השמחה (יין). הרביעי מזין ומשביע (תמר וחיטה), החמישי מרפא, ולמרות שכל אחד שונה במראהו וצורתו - כולם נחוצים ומועילים בעולם. כך גם בעבודת ה'. כל אחד צועד בדרך רבותיו, כפי מסורת מנהגיו, ואל לאחד לפסול ולשלול את רעהו משום שלא נוהג כמותו, כי כל עץ ודרכו, כך היא שלמותו, ובאמת כולם נחוצים בעולמו של הבורא. אחד מצליח לקרב רחוקים על ידי כח השמחה שבו, השני על ידי עמל התורה, השלישי על ידי השקעה מיוחדת בתפילה, הרביעי על ידי הטיש של האדמו"ר והדיבוק חברים, כולם עבדי ה' ויקרים לו.

אותה גברת בשינוי אדרת: יש עץ שנותן פירות בקיץ ויש שנותן פירות בחורף ויש שנותן כל השנה. כך גם האדם. יש שרוחניותו מתעוררת ונותנת פירות על ידי "חום" בבחינת "קייץ", ויש שיותר צריך את היד הקשה והקרה בבחינת "חורף", ויש שבכל דרך עובד את ה'. אך כולם קדושים מתוקים וטעימים.

18) עץ משפיע צל על הסביבה כולה. כל מי שנכנס תחתיו - נהנה ממנו ונשאר עם טעם טוב (תענית ה:). כך גם האדם. לא מספיק שהוא יתרומם בעצמו וייהנה לבד מזיו השכינה. אלא הוא צריך לסוכך על כל האזור, על בני ביתו, משפחתו, מכריו וידידיו, כל מי שבא אתו במגע צריך שירגיש את הצל הנעים והפירות המתוקים שבו, את נועם הליכותו, את העדינות והצניעות שינק מהתורה, אך אם האדם לא משפיע מטובו על הכלל, רחוק הוא מהשלמות.

אומנם הוא הפנים את כל ה17 היסודות הקודמים, ולכן הוא כבר אדם "טוב" (גימטריה 17), אך זה לא מספיק. ורק אם הוא השיג גם את השער הזה האחרון, לחשוב על הכלל,

לדעת להעניק לאחרים ממתנותיו שזכה מהבורא, רק אז הוא זוכה להעפיל אל הפסגה ולקבל את השם "חי" (גימטרייה 18). כי יש לו את ח"י היסודות שלמדנו מהעץ.

אפשר להאריך הרבה בעניין וכדרכה של תורה להתפתח עם זה הלאה, אך השנה נעצור כאן, ואם עד שנה הבאה נפנים את כל מה שלמדנו עד עכשיו, יהיה מקום להמשיך הלאה את המערכה. בינתיים... יש לנו מספיק עבודה.

עבודה נעימה!

ט"ו בשבט - סגולת היום פרשת בשלח נקראת בכל שנה סמוך לחמשה עשר בשבט (הרב זליג ברנשטיין)

ביום זה, שהוא ראש השנה לאילנות, נוהגים לאכול פרות. לעומת זאת בחג השבועות, שבו נדונים על הפרות, מקשטים את בית הכנסת בענפי אילנות.

שואל האדמו"ר מסאטמר, שלכאורה המנהג היה צריך להיות הפוך: בשבועות שנדונים על הפרות יאכלו מפרות האילן, ובחמשה עשר בשבט שהוא ראש השנה לאילנות יקטפו את הבית בענפי אילנות!

ובאר את העניין בדרך רמז, שהאילנות הם כנגד ההורים והפרות – כנגד הילדים.

בחמשה עשר בשבט דנים על ה"אילנות", הינו ההורים, ואז – הגם שלהורים עצמם אין זכויות משלהם, אבל בזכות שהם מחנכים ומשקיעים ב"פרות" – בילדיהם, זוכים הם לרוב טובה וברכה. אבל בשבועות דנים על ה"פרות" – את הילדים עצמם, והם, כסיוע מביאים את ה"אילנות", זוהי זכות אבותהם שבידם.

הרב יהודה צדקה זצ"ל אמר פעם בשיחה בישיבת 'פורת יוסף'. מסופר בגמרא (סכה מח ע"ב) על כהן צדוקי אחד שבחג הסוכות, במקום לנסך את המים על גבי המזבת, הוא נסך על גבי רגליו, זאת משום שהצדוקים לא האמינו במצות נסוך המים שנלמדת מדברי חז"ל. כאשר ראה זאת העם שבעזרה, רגמוהו כולם באתרוגיהם. שואל הרב צדקה, מדוע רגמוהו באתרוגים ולא באבנים?

ומסביר לפי המדרש הידוע שארבעת המינים מסמלים את עם ישראל. לולב – יש בו טעם ואין בו ריח, אלו יהודים שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים. הדס – יש בו ריח ואין בו טעם, אלו יהודים שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה. ערבה – אין בה טעם ואין בה ריח, אלו עמי ארצות שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים. והאתרוג – יש בו טעם ויש בו ריח, אלו תלמידי חכמים שיש בהם גם תורה וגם מעשים טובים. לפי זה יש לומר שאת אותם יהודים הרוצים ללכת בדרך רחוקה, יש לרגום באתרוגים ולא להשתמש באבנים. יש לשלח את בנינו לישיבות וע"י שיהיו הרבה תלמידי חכמים – בזה נרגום את הרע.

חמשה עשר בשבט הוא יום מסוגל להתפלל על האתרוג. זה הזמן להתפלל על הילדים שיהיו תלמידי חכמים. זה הזמן לבקש מהקב"ה שנזכה לראות נחת יהודית אמיתית. בדורנו, שהניסיונות בו גדולים, ואנו עומדים בפני קשיים חינוכיים שלא היו מעולם, יש נפילות רבות. אם חלילה יש קושי, יש נפילה, צריך לדעת כלל גדול. כתוב בפסוק: (טז, ו) "ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים: ובקר וראיתם את כבוד ה'. כשיש ליהודי ערב,

כשיש חושך וקושי, צריך לדעת שכשם שה' הוציאנו ממצרים, מבית עבדים, ודאי יכול הוא להוציאנו מצרותינו. אולם, כשיהיה מצב של בוקר, כשתגיע הישועה, בל נשכח שה' הוא שהושיענו. 'ובקר וראיתם את כבוד ה', נזכר לראות גם בהצלה את כבוד ה'.

אנחנו בנים של הקב"ה, יצאנו ממצרים, ובכל פעם פונים לקב"ה שיוציא אותנו מצרותינו, אבל כשמגיע הבוקר עלינו לראות בישועה את כבוד ה', כי זאת היא תכלית הבריאה: "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתיו אף עשיתיו" (ישעיהו מג)

כי האדם עץ השדה (א,א)

"כי האדם עץ השדה"

אתם עם ישראל קרואים אדם ואין אומות העולם קרויות אדם, ואכן עם ישראל משול לעץ פרי בכך שבתקופת הגלות הארוכה היינו כעצי הפרי שמשירים עלוותם בסתיו, אנו עסקנו מאחר חורבן הבית השני בפנימיות שלנו בהשתכללותה של תורה שבעל פה אך כלפי חוץ ברמה הלאומית לא נראו לכאורה כל סימנים של גאולה. אך קול התור נשמע בארצנו ומהעת הזו התחיל עם ישראל לקום מתוך החושך ולהתחיל לבלבל ולפרוח כמו עץ פרי שממש מתוך החושך והקור כשלמראית העין אין תקווה לתקומה אין טיפה של רמז של לבלוב, דווקא אז בשיא החושך מתחילה הפריחה מתחיל הוא לכוון את היעודים שלו עד למצב שארץ ישראל תיתן את פירותיה בעין יפה. אי לכך אדם מישראל היושב בליל ט"ו בשבט בשולחן ליל סדר המיוחד כאשר פרוס לפניו מפירות שהשתבחה בהם ארץ ישראל יש לו את הצורך ואת הכרח להתחדש להתלבלב ולמתק את מעשיו מכוח האנרגיה המופקת מן פירות מתוקים אלו ומן הראוי לעשות זו בערב זה, שהוא למעשה ר"ה לאילן ולע"ד זה הזמן לחשבון נפש עמוק על אופן עבודת ה' שלו, וכמו שיש עניין לברך שהחיינו על פרי חדש כך יש לחדש להשתכלל במעשים טובים ומתוקים ולהשתדל שגם יהיו מעשינו מתוקים בעיני הבריות ומתוך כך יהיו מחשבותינו ומעשינו רצויים לפניו יתברך.

ידוע ומפורסם הוא שעצי הפרי בסתיו נמצאים בשלכת, ובעיצומו של החורף מתחילה אצל השקד הפריחה והלבלוב כאשר פריחתו הלבנה והיפה מתמזגת לה ביופי נפלא עם פתיית השלג כאשר טיפות הגשם נוטפות מן השמים. כך האדם דווקא בימי השובב"ם בימי החורף הקרים שומה עליו לשקוד על תלמודו לשקוד על דרכי מחשבותיו ולהתחדש ברוחניות כמו העץ המצוי בשלכת, אך בפנימיותו מפכה בו חיות, כן האדם מיום זה והלאה יש בו התחדשות והלבלוב ומתוך כך תהיה בו באדם הפריחה בעשייה רצויה לעבודת ה' השלמה.

האדם אם כן יש לו להתחדש בכל שנה ושנה - הכוונה להרבות ולהשתכלל במעשים טובים. שתולדותיהם של צדיקים הם מעשיהם הטובים. וכאשר אדם עוצר לרגע בט"ו בשבט ואומר לעצמו במה התקדמתי השנה? הרי הקב"ה נתן לי חיים וברכה וחיות האם ניצלתי לטובה או שמא לא? וכמו שאנו מברכים על פירות חדשים שהחיינו, כן יש לאדם את האפשרות ואת ההכרח לבוא ולשכלל מעשיו ולחיות ביתר חיוניות מכוח מה שניזון מן אותם הפירות שיתחדשו כעת.

מובא בספרים (בבני יששכר) שיש להתפלל ביום טו' בשבט שיהא לו לאדם אתרוג מהודר בחג הסוכות מה העניין?

רצון ה' הוא שיהא "עץ פרי עושה פרי" שטעם העץ כטעם הפרי ורק האתרוג עונה לדרישה זו, אך האדמה הצמיחה "עץ עושה פרי". וכך מתנהגים כל שאר העצים, ועל הפסוק "ונחמד העץ להשכיל" מתורגם "ומירגג" וחז"ל אומרים שעץ הדעת אתרוג היה, "מירגג" דומה ומשמע אתרוג, ה' מצווה אותנו ולקחתם לכם ... "פרי עץ הדר" - דרוש

חכמים שהכוונה לאתרוג, יוצא שרק האתרוג מיוחד הוא בזה שעונה לרעיון של "טעם העץ כטעם הפרי", אותו לוקחים אנו ביום הראשון, ועל פי החסידות דומה האתרוג ללב, את הלב צריך לקחת בהתחדשות ובשמחה לעבודת ה' ובל נשכח שהיום ט"ו בשבט מתחילה הלבול של עצי הפרי.

קליפת האתרוג "הירוקה צהובה" דומה ליסוד האש, הלבון שבו ליסוד האוויר, הנוזל שבו ליסוד המים, והגרעינים שבו ליסוד העפר, נמצא שכלול בו באתרוג כל היסודות הבריאה כך האדם שגם בו כלול כל יסודות הבריאה ידמה אפוא לאתרוג. יוצא שמהות התפילה בטו' בשבט היא, שנהיה אנחנו בבחינת "טעם העץ כטעם הפרי" ומבחינתנו בבחינה של "פיו ולבו שווים" ואז אנו בעצמינו נהיה בבחינת פרי עץ הדר, עבודה שבלב זו היא תפילה, התפילה היא שתהיה בנו הלבול ההתחדשות, וכאשר יש בנו את הלבול וההתחדשות בלב ובמעשים או אז מתגלה בנו השמחה בשיא עוצמתה, אז שייך שמחה של מצווה במצווה של "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר" ברמה היותר נפלאה שיש.

עוד נוסיף ונציין שיש כאן מעין סגירת מעגל בזה שיום ראשון של סוכות נוטלים ארבע מינים שגדלים על רוב מים, ובטו' בשבט ירדו רוב גשמי שנה או לכל הפחות עברו רוב ימות הגשמים בבקשה שייתן ה' לנו בארצנו טל ומטר לברכה.

אילן אילן במה אברכך? הלא פירותיך מתוקים צלך נאה ואמת המים עוברת דרכך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך.

על נטיעה ועל שתילה (יואב דיליאון)

בט"ו בשבט שותלים עצים או נוטעים אותם? "ונטעתם כל עץ מאכל" כך נצטוו בני ישראל (ויקרא י"ט כ"ג), נטעתם כתוב שם ולא שתלתם! בתנ"ך אין הבדל משמעותי בין נטע לבין שתל.

הבלשן אבא בן דוד מראה שבלשון חכמים יש הבחנה ברורה בין שתילה לנטיעה.

נטיעה היא נטיעה בקרקע, לאו דווקא של צמחים גם אוהלים למשל, נוטעים ככתוב בספר דניאל "ויטע אהלי...". ומוסיף אבא בן דוד ואומר: נוטעים נטע רך אבל שותלים שתיל שכבר גדל ונתחזק במקום אחר. לפיכך השתילה נחשבת משובחת ובטוחה יותר מן הנטיעה.

בתהלים כתוב: "והיה כעץ שתול על פלגי מים" כתוב בתלמוד "כעץ שתול ולא כעץ נטוע" ורש"י מסביר שתול-שנעקר מכאן וחזר ונשתל במקום אחר, נטוע-מעיקרו ולא אז משם לעולם! לכן משתילים איברים ושותלים צמחים.

שמות פרטיים רבים הם שמות של עצים למשל אלה, תמר, אלון, אורן וארז. הארז נחשב עץ גדול וחזק. המפורסם שבארזים הוא ארז הלבנון. הארז הוא סמל לחוזק ועמידות "צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה". כמו כן ארז הלבנון הוא כינוי לאדם גדול ונכבד כמו שמופיע בפיוט "ארזי הלבנון אדירי התורה".

התלמוד הבבלי ממליץ "לעולם יהא אדם רק כקנה ואל יהא קשה כארז". הארז סימל את הגדול שבצמחים לעומת האזוב הקטן שבהם כמו שכתוב בספר מלכים "מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יוצא בקיר". לוחות ארז משובחים וחזקים ציפו את קירות בית המקדש ככתוב במלכים "וספון בארז מהקרקע עד הקרקע".

לומדים אנו מכל הדוגמאות שעץ הארז חזק ולכן גם שפת הדיבור שאורזים מצרכים, אורזים מזוודות ומייצרים אריזות. נראה אפוא שהארז והאריזה משמעם אחד – חוזק ועמידות.

מדוע תיקנו ברכה מיוחדת לפירות האילן? (הדף היומי בהלכה)

מה טעם התייחודה ברכה מיוחדת לפירות האילן משאר פירות הארץ, הרי כולם הם בכלל פירות האדמה? ומדוע נתקנה ונתייחדה להם ברכת 'בורא פרי העץ'?

ה'ביאור הלכה' מסביר, שלא רצו חז"ל לפטור את פירות האילן בברכת פירות הארץ, משום שפירות האילן 'חשובים ביותר', וקבעו להם ברכה מיוחדת להזכיר שבחו של מקום שברא פירות חשובים כאלה.

נפלא! פירות האילן 'חשובים הם ביותר'! יש להם חשיבות כה גדולה עד שנקבעה להם ברכה בפני עצמה. וכי עד כדי כך? במה חשיבותו של פרי שמראהו יפה ככל שיהיה וטעמו מתוק וערב לחיך ככל שיהיה - וכי בכך הוא נהיה 'חשוב יותר'?

כשנבוא לבחון ולהתבונן במעלה שיש לפירות האילן על שאר פירות הארץ, נראה שיש הבדל מהותי ביניהם. הבדל זה כבר גילו לנו חז"ל שמעלת פירות האילן בזה, שאחר שקוטפים הפירות מהעץ, לשנה הבאה גדל מאותו ענף פירות חדשים, וכן כל שנה ושנה האילן ממשיך להתקיים ולחדש פירותיו יפים ומתוקים. בשונה מפירות האדמה אחר שנלקטים מהם פירותיהם, נובל הענף שעליו גדלו הפירות ולשנה הבאה יש לזרוע אילן או עשב חדשים.

יסוד גדול למדונו כאן חז"ל – מעלתו של אילן שמוציא פירות בכל שנה, הוא בזה שיש לו קיום תמידי, הוא לא נרקב ומאבד חיותו אלא מתחזק ומתחדש בכל שנה ושנה, ולכן נתקנה להם ברכה בפני עצמה.

מעלה זו התייחדה בתלמיד חכם – שהרי גילו לנו חז"ל במסכת תענית על הפסוק "כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות" אם תלמיד חכם הוא ממנו תאכל וכו' [ופרש"י – ממנו תלמד תורה וכו']. הרי שדימו חז"ל את התלמיד חכם לעץ מאכל עושה פרי, והוא הדמיון – כעץ פרי שלא נובל והוא כמעין הנובע שקיומו ופירותיו נצחיים, כי התורה היא נצחית ופירותיה קיימים לעולמים.

מה עניין השמחה בט"ו בשבט?!

ר' אליעזר הגדול כתב לבנו: "בני היזהר לברך על הפירות ב- ט"ו בשבט"

שמחה היא בדבר חדש. הראיה לכך: אדם יכול לקבל משכורת של 20,000 זה לא ישמח אותו כמו סלסלה של פירות יבשים של 100 ש"ח מדוע? כיוון שזה חדש!

אדם צריך ללמוד לשמוח גם על מה שיש לו. לא פעם לצערנו, מעריכים רק לאחר מצוקה.

לדוגמא: אומרים למישהו צריכים לקטוע לך יד! כמה הוא מוכן לשלם?! מיליון? 5 מיליון?... זאת אומרת שיש לך המון! - כל אבר בגופנו שווה מיליונים אז למה אנשים לא שמחים? כיוון שזה כבר יש להם... אם אדם יראה את מה שיש לו הוא תמיד יהיה בשמחה! לצערנו אנו רואים רק את מה שחסר..

יש כלל לגביי השוואה בינינו לבין אחרים: אנו אומרים בכל יום ב'ברכת יוצר': "אשר בשמים מעל ואשר בארץ מתחת..." (בשמים (-בעניינים רוחניים) ממעל - תראה מי מעליך ותשאף למעלה. ובארץ (-בעניינים הגשמיים) מתחת - תראה מי מתחתך וממילא תעריך מה שיש לך...

ידוע המעשה עם ר' עקיבא ורחל (תלמוד בבלי מסכת נדרים דף נ.): ר' עקיבא קידש לאישה את רחל - בתו של כלבא שבוע. שמע זאת כלבא שבוע והדיר אותה באיסור הנאה מכל נכסיו. הלכה רחל ונישאה לר' עקיבא. מכיוון שהפכה מעשירה לענייה בן לילה שכרו היא ור' עקיבא בית תבן על מנת ללון שם. היה ר' עקיבא מלקט תבן משערותיה ואמר לה: "אם היה לי כסף הייתי קונה לך תכשיט יקר שמצויר שם ירושלים - "ירושלים של זהב". בא אליהו ונדמה להם כאיש עני, דפק על הדלת ואמר להם: "תנו לי מעט תבן משום שרעייתי ילדה ואין לי שום דבר שאוכל להציע מתחתיה. אמר ר' עקיבא לאשתו: "תראי את האיש שאפילו תבן אין לו...". אמרה לו לך לבית המדרש...

מה קורה כאן? מה רצה אליהו ללמד אותם?

ר' עקיבא סבל מעוני אליהו הנביא ביקש תבן והם התעודדו. מה קרה? הוא הביא אותם לתובנה לראות מה שיש להם. לימד אותם להסתכל מה יש לי? - לאחרים אין אפילו תבן... אם נתבונן מה יש לנו נגיע לשמחה. כשאדם מברך הוא מבין מה יש לו...

ספר הכוזרי: מה עניין השמחה בט"ו בשבט?! ולמה נדרשים כל כך הרבה סוגי פירות על השולחן?! אלא שאדם מתבונן מה יש לו וכמה פירות מונחים לפניו הוא מתמלא שמחה לכן ככל שיש יותר פירות כך השמחה שלימה יותר...

כי האדם עץ השדה! [ר' שמשון רפאל הירש, במעגלי שנה]

תקומתו של העץ איננה מושרשת בענפים ובעלים ובפירות המוארים - אלא בשורשיו, שהם מחוזקים במקום אשר הרוחות והסערות לא תגענה שמה. הם מתחזקים על מקור מים חיים של התחדשות. העץ איננו דואג בזמן שהסערות תופסות אותו, מנענעות אותו וכופפות אותו. הוא לא נע ולא זע ממקומו, וכל זמן שהוא לא נעקר ממקומו, היה תהיה לו תקומה!

ועל כן, נמצא שהאילן לא הפסיד כלום. אדרבה, החליף כח במאבק. כן הוא האדם. כל זמן שהוא נצמד לשורשיו הרוחניים, שום רוח לא תעקור אותו ממקומו. ונהפוך הוא, הסערות תעוררנה את כח ההתחדשות!"

עם ישראל נמשל לשבעת המינים

חיטה ושעורה - "בטנך ערימת חיטים"

כשם שאי אפשר לעולם בלא חיטין ושעורין, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל...

גפן - "כענבים במדבר מצאתי ישראל"

כשם שהיין משמח אדם כך יש בכל יהודי משהו שמשמח את ה'...

כשם שישן משובח יותר, כך הזקנים שבתלמידי החכמים - חכמתם משובחת יותר...

תאנה - "התאנה חנתה פגיה"

כשם שאדם ממשמש בעץ ומוצא תאנים כל הזמן, כך הממשמש ביהודי מוצא בו מצוות כל הזמן...

רימון - "כפלח הרימון רקתך" (שיר השירים ו', ז')

אפילו ריקנים בעם ישראל מלאים מצוות כרימון.

זקני העדה שהם גדולי הדור, מלאים בחכמה כפי שהרימון מלא בגרגרים, ואלו מסתירים את החכמה ומתנהגים בצניעות ואינם מתפארים בחכמתם בפני אנשים כרימון המכסה על גרגריו...

זית - "זית רענן יפה פרי תואר, קרא ה' שמך" (ירמיהו יא', טז).

כל המשקין מתערבבין זה עם זה עם ישראל לא יכול להתערבב עם הגויים.

ע"י חבטה ולחץ יוצא שמן זך = ע"י ייסורים וצרות בני ישראל חוזרים למוטב.

"אמר יהושע בן לוי: למה נמשלו ישראל לזית? הזית, אין עליו נושרים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. אף ישראל - אינם מתבטלים לא בעולם הזה ולא בעולם הבא"...

תמר - "זאת קומתך דמתה לתמר" (שיר השירים)

כשם שמשתמשים בתמר לכל חלקיו ואין בו פסולת (סכך - ענפים, לולב - אמצע, סוכה - גזע ותמרים - למאכל) כך ישראל אין בהם פסולת מהם בעלי מקרא מהם בעלי משנה...

אילן אילן במה אברכך (עפ"י תענית דף ה')

איתא בגמרא: נפגשו רב יצחק ורב נחמן ושוחחו בדברי תורה שעה ארוכה. כשנפרדו, ביקש רב נחמן: "יברכני רבי" השיב לו רבי יצחק: "אמשול לך משל, למה הדבר דומה? לאדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועייף וצמא, ומצא אילן שפירותיו מתוקין, וצילו נאה, ואמת המים עוברת תחתיו. אכל מפירותיו, ושתה ממימיו וישב בצילו. וכשביקש לילך אמר: אילן, אילן במה אברכך? אם אומר לך שיהיו פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך אלא, יהי רצון, שכל נטיעות שנוטעין ממך יהיו כמותך. אף אתה, במה אברכך? אם בתורה, הרי יש לך תורה, אם בעושר, הרי יש לך עושר, אם בבנים, הרי יש לך בנים, אלא יהי רצון, שיהיו צאצאי מעיך (ילדיך) כמותך.

ט"ו בשבט בדור המיקרוגל (מאת הרב יוני לביא)

האם לאדם המודרני, בדור ההיי-טק, יש עוד מה ללמוד מן העץ הקטן?

האדם המודרני כבר לא תלוי בטבע כמו בעבר. הוא חי בדור מוגן ואטום, ופגעי מזג האוויר כבר לא עושים עליו כל רושם. הטכנולוגיה מסייעת לו להתגבר על כל המגבלות שמציב בפניו הטבע. הוא הולך ומנצח את המחלות, משפר את איכות חייו, מתגבר על מרחקים של זמן ומקום בין רגע, ונדמה שאפילו השמים אינם הגבול בשבילו. האם לאדם הזה יש עוד מה ללמוד מן הטבע, האיטי והמסורבל? זה שמתקדם לו בשלבים אט אט, ולא ממחר לאף מקום? האם לאילן ולפרח יש עוד מה לומר, שאיש ההיי-טק החמוש בפלאפון, מחשב נייד ומכוננית מהירה המצוידת בכל השכלולים צריך לשמוע?

תופעת לוואי של הקידמה

הקידמה, יחד עם כל הדברים הטובים והמופלאים שהיא העניקה לאדם, גם גרמה לו לכמה קלקולים. האדם המודרני התרגל להיות **עצלן**. נקודה.

הכל בא לו בקלות. אם פעם כדי להגיע מירושלים לתל-אביב הוא היה צריך לצאת למסע מפרך על החמור למשך שלושה ימים, היום די ב'קפיצה' של חמישים דקות ברכב מהיר.

אם פעם כדי לשוחח עם חבר שנמצא בקצה השני של האוקיינוס הוא היה צריך לשלוח מכתב שיגיע ליעדו תוך שבועיים, במקרה הטוב, היום די לשלוח את הפלאפון מהכיס ולחייג את המספר המבוקש, או פשוט לשלוח אי-מייל.

אם פעם בכדי לאכול עוף לארוחת צהריים היה צריך לקחת את התרנגולת לשוחט, למרוט לה את הנוצות, למלוח, לנקר, לנקות וכו', כיום מספיק לקנות עוף קפוא בסופר ורק לבשל אותו. ואם אפילו לזה אין כוח, אפשר פשוט להוציא מנה מוכנה מהמקפיא ולהכניס למיקרוגל לשלושים שניות.

צורת החיים הזו מרגילה את האדם לעצלות. הוא מקבל כל כך הרבה דברים מדהימים כמעט מבלי לטרוח עליהם, ואם חלילה משהו לא מספיק מתאים לפי טעמו, הוא מיד מתחיל להתלונן ולקטר.

אך ישנה בעיה חמורה מזו, והיא **חוסר הסבלנות**.

בעבר דברים היו אורכים זמן, היה צורך להמתין בסבלנות, לחכות, לשמור על שלוה ועל קור רוח. היום הכל קורה כל כך מהר, הכל נעשה במהירות הבזק ממש, והאדם שגדל בדור הפלאפון, האינטרנט והמיקרוגל, סובל מקוצר רוח. אין לו סבלנות להמתין יותר משלושים שניות.

ומה לעשות שישנם תהליכים חשובים במציאות שאורכים יותר מרגע אחד? תהליכים ארוכים שעדיין דרוש להם זמן להתפתח, לצמות, להיבנות? לאדם המודרני קשה מאד איתם. הוא מתעצבן, מתרגז, נעשה מתוסכל ומאוכזב ומתחיל להתלונן ולהאשים. קשה לו להבין שלא כל דבר עובד בקצב המיקרוגל.

תקשורת כתהליך איטי

חינוך ילדים, למשל, הוא תהליך שלא קורה בין רגע. מדובר בהשקעה של שנים, טיפוח יומיומי, סבלנות ואורך רוח. למרות שאולי רבים מאתנו היו מאוד רוצים, האדם המודרני לא יכול להכניס את הילד שלו למיקרוגל, להקיש את הקוד המתאים, ולראות איך הוא יוצא תוך 30 שניות בוגר ומחונך. אין מה לעשות, זה פשוט עובד אחרת.

גם מערכות יחסים וקשרים בין אנשים, הם תהליכים איטיים הדורשים טיפוח והשקעה. זוגיות בריאה ועמוקה בין איש ואישה היא לא דבר שנבנה ברגע אחד. צריך להשקיע בה זמן וכוחות נפש. להקשיב, לתמוך, לפרגן, לחזק. ומי שאין לו כוח לזה, מי שרוצה לראות תוצאות כאן ועכשיו, יקשה עליו מאד ליצור קשרים עמוקים ואמיצים עם בן זוגו או עם אנשים אחרים.

בניין האישיות וכל נושא **עבודת המידות** הוא גם תהליך שדורש זמן והשקעה. קינאה, גאווה וחמדנות הן לא מידות שנעלמות בין רגע, שלא לדבר על כך שבכדי לרכוש עין-טובה, זריזות, ענוה, שמחה פנימית וכדו' יש צורך בעבודה ובהשקעה רבה.

האם לנו, האדם המודרני, יהיה פנאי וסבלנות להשקיע בהם?

גאולה

אפילו מושג הגאולה של העם שלנו הוא תהליך איטי. חכמינו הורו לנו ש"גאולתם של ישראל **קימעא קימעא**". סיפרו לנו שבתהליך הזה יש ירידות, קשיים ונסיגות. אז למה כשהדברים באים לידי מעשה אנחנו שוכחים את כל הדברים האלו?

אחרי אלפיים שנות גלות סוף סוף זכינו להיות בארצנו. היו כאלה שהיו בטוחים שזהו, אוטוטו והגאולה כבר בפתח. והנה עברו להם 70 שנה ועדיין **לא הכל מסתדר כמו שרצינו**. עדיין יש מלחמות ופיגועים, בעיות ומשברים. יש דברים שצריך להתמודד איתם, ולא הכל הסתדר בין רגע.

ואז אנשים מתחילים לאבד את הסבלנות. לקטר, להתעצבן, להתייאש, להאשים.

אבל מה קרה? וכי מישהו הבטיח שתוך חמש דקות (או אפילו שישים שנה) הכל יסתדר בדיוק לפי הדמיונות והציפיות האנושיים?

חג האילנות

לא בכדי נמשלה הגאולה ל'**צמח**'. 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח', אנו מזכירים בתפילה כל יום. הרבה דברים אנחנו יכולים ללמוד מן הצמח הקטן והפשוט. **מאותו גרעין שפורץ ממעבה האדמה ומפלט לו את דרכו באיטיות אך בבטחה כלפי מעלה**.

הוא לא עובד עם סטופר, הוא לא מנסה להספיק הכל בין רגע, והוא לא עסוק כל הזמן בשאלה - "מה יהיה?", "מתי כבר יהיה הסוף?", "למה הם לא ממלאים את תפקידם כמו שצריך"?

מה שמעניין אותו זה דבר אחד בלבד.

לצמות.

הוא מתקדם לו בנחת ובסבלנות. שלב אחר שלב. חותר כלפי מעלה ולא מוותר.

אם תבוא רוח סערה ותאיים לעקור אותנו, הוא יכופף את ראשו ויאחז בשורשיו היטב באדמה עד יעבור זעם.

הוא יקבל בשקיקה כל טיפת גשם שמורעפת עליו מלמעלה, וינצל אותה לדבר אחד. לצמות.

בלי חשבונות, בלי שיקולים. בנחת ובסבלנות.

אולי כדאי שננסה אנחנו, בחג האילנות הקרוב, לצאת אל הטבע, לנשום את האוויר, לקלוט את הריחות, להתבונן ולהאזין. נביט בפרח הקטן, נלטף את עליו ונקשיב למה שהוא מלמד אותנו.

שבועת ט"ו בשבט

החורף של שנת ת"ש פרש את כנפיו על תושבי גטו לודז'. חורף ראשון בתנאים הבלתי-אפשריים. בכל יום נספרים מאות חללים שנכנעים לכפור ולרעב. קצבת המזון החודשית לנפש זעומה: מאה וחמישים גרם קמח, קילוגרם תפוחי אדמה וקילוגרם צנון קפוא ומקולקל. כל העצים בגטו נעקרו מן השורש, מתוך המאמצים הנואשים של היהודים להסיק את התנורים ולחמם מעט את בתיהם.

רבים השלימו עם מר גורלם, והמתינו בחוסר אונים לסוף המר. אולם היו מי שרוח החיים עדיין פיעמה בקרבם. אלו היו בני הנוער, שהתכנסו בשדות ה'מארשין' – אדמת ההפקר הסמוכה לגבול הגטו, ושם חיזקו איש את רעהו.

ט"ו בשבט התקרב. כמה נערים החליטו לחגוג אותו ויהי מה. בראש השנה לאילנות באו אל ה'מארשין', ובידי כל אחד ואחד מהם תקרובת – זה הביא תפוח אדמה, השני מעט קמח, שממנו אפו עוגיות קטנות, וגם האחים והאחיות הקטנים הצטרפו לחגיגה. זו הייתה החגיגה האחרונה בחייהם; כעבור שנה נלקחו כמעט כל הילדים להשמדה.

אחד הצעירים עלה בעבר לארץ ישראל, שב ללודז' כדי לסייע בהעלאת הוריו ארצה, ונלכד בזרועות המלחמה. הוא החל לספר מהנעשה בארץ, סוקר את החיים הלא-פשוטים של בני היישוב היהודי. הוא גם סיפר כיצד חוגגים בארץ ישראל את ט"ו בשבט. תיאוריו הציוריים שבו את לב הצעירים. הללו שכחו לפתע את המציאות העגומה, ובדמיונם ריחפו לעבר הארץ המובטחת. פתאום החלו לשיר. בתחילה היו הקולות מהוססים, אך מרגע לרגע גברה השירה. בשלב מסוים קמו ממקומותיהם והחלו לרקוד. וכך נראה מחזה דמיוני בגטו לודז': חבורת צעירים רוקדת בהתלהבות. בשעת הריקוד נשבעו הצעירים איש לרעהו: "לא ניכנע בקלות! לא ניתן נפשנו לרעב או לרוצחים הגרמנים!".

המסיבה נסתיימה. הצעירים שבו לחיי הסבל בגטו. אולם התרוממות הרוח של אותו יום ליוותה אותם בהמשך גלגוליהם, כאשר הוגלו למחנות הכפייה. גם שם, ברגעי השפל הגדולים ביותר, זכרו את השבועה, וזו העניקה להם חוסן נפשי והצילה אותם מפני שקיעה בייאוש.

השנים חלפו. כמה מהם הצליחו לשרוד. בחורף תש"ה, לקראת סוף המלחמה, היו עובדי כפייה במחנה גרליץ, שאליו הועברו מאושוויץ. את רוב שעות היממה בילו בבית חרושת גדול לנשק, ששם אולצו לייצר נשק בעבור אויביהם. יום אחד נשמעו פיצוצים עזים. לאחר זמן התברר כי הרוסים פתחו במתקפה עזה, והם מעמיקים לתוך פולין. קולות הנפץ קרבו והלכו. בלילה כבר נשמעה אש התותחים היטב, והעידה על התקדמות המתקפה הרוסית. עתה היה המפעל בטווח האש, והפגזים שהומטרו על סביבתו הרעידו את כתליו. התקווה החלה לפעם בלב היהודים. ריח אבק השרפה נמהל בריח השחרור

הקרב. האומנם יובסו הגרמנים הארורים? או-אז נשמעה הפקודה: "מתפנים אל חבל הסודטים! להסתדר בטור!". בתוך זמן קצר החלה התהלכה בדרכה. מזג האוויר היה קשה. האסירים התקשו לבוסס בשלג בנעליהם הקרועות. היו שבחרו לחלוץ את נעלי האסירים העשויות עץ ולצעוד יחפים. פיגור בקצב ההליכה פירושו היה מוות בירייה. רבים מן האומללים, שהצליחו לשרוד מאימי המלחמה, כשלו ברגעים הקשים האלה. כוחם לא עמד להם והם קרסו, חסרי כל יכולת גופנית ונפשית להיאבק על חייהם.

לפתע נשמע קולו של משה 'הלוח'. כך כונה, בשל יכולתו לזכור את כל מועדי לוח השנה היהודי. "יודעים אתם איזה יום היום?", הוא קורא, בעוד האסירים פוסעים בכבדות. "היום ט"ו בשבט, ראש השנה לאילנות! בארץ ישראל מתחדשים עתה האילנות. גם הפריחה שלנו מתחדשת היום. עלינו להחזיק מעמד. להיאחז בכוחותינו האחרונים. לא להתייאש!". דממה שוררת בין שורות ההולכים. הרוח מצליפה על פניהם, מרעידה את כותנות האסירים הדקות. איש אינו מוציא הגה. כל טיפת אנרגיה מנוצלת למאמץ ההשרדות האחרון.

משה 'הלוח' מורה באצבעו לעבר הכביש שמתמלא במשפחות גרמניות הנמלטות מפחד הרוסים הקרבים, ואומר: "הלוא אנו רואים במפלת הגרמנים". באותו רגע נפסקת לפתע סופת השלגים. הרוח דועכת. ההליכה נעשית קלה יותר. משב של עידוד חולף בין האסירים. יוצאי גטו לודז' נזכרים בט"ו בשבט של שנת ת"ש, ובהבטחה שנשבעו איש לרעהו. "לא להיכנע!", הם לוחשים איש באוזני רעהו. כוחות מחודשים נמסכים בהם. מאוששים הם ממשיכים בדרכם.

עדיין לא בא קץ לסבלם. לאחר הגעתם אל היעד הם נשלחים בחזרה לגרליץ, ושם נאלצים לעסוק בחפירת בונקרים. כמה מהם אף מקפדים את חייהם בהפצצות הצבא הרוסי. אך כעבור זמן מגיעה בשורת השחרור. את ט"ו בשבט הבא כמה מהם כבר יחגגו בארץ ישראל.

חידון לט"ו בשבט (עזרא מרום)

השאלות

1. מי מבין שבטי ישראל התברך בשפע של א. ענבים ב. זיתים?
2. מה מסמלים העצים הבאים: א. רימון ב. תמר ג. גפן ותאנה?
3. על אילו עצים נאמר במשל יותם שהפרי שלהם: א. מכבדים בו אלוקים ואנשים ב. משמח אלוקים ואנשים? (שופטים פרק ט)
4. איך נקראים: א. גרעין הענבים ב. קליפת הענבים?
5. איזה כינוי יש ל: א. תאנה מיובשת ב. גוש של תאנים מיובשות?
6. אני פרי אדום או ירוק, לפעמים חמוץ ולפעמים מתוק. אם תקצץ את ראשי וזנבי-תקבל שם של דב ספרותי. מי אני?
7. בצילו של איזה עץ ישב יונה הנביא?
8. על איזה פרי נאמר בשיר השירים: "פריו מתוק לחיכי"?
9. השלם את הפסוק משיר השירים: "אל גינת אגוז ירדתי לראות הפרחה ה _____ הנצו ה _____"
10. לאיזה עץ מתייחסת פעולות הקטיף: א. מסיק ב. גדיד?
11. הוא- שיער הכבשים, היא- בקצה העץ ב. הוא- מקום שבו החיילים קונים, היא עץ נפוץ בארץ. זהה אותי.
12. לאילו עצים נמשלים בתהילים האישה ובניה?
13. על מי מסופר בתורה שנקברה תחת האלון?
14. אילו עצים מסמלים מצב של שלכת בנביאים?
15. מי אני? א. הוא-שטח מלא בעצים, היא- חלת דבש. ב. הוא-מארבעת המינים, היא-מלכה

תשובות

1. א. יהודה: "כבס ביין לבושו ובדם ענבים סותו" (בראשית מ"ט, 1) ב. אשר: "וטובל בשמן רגלו" (דברים ל"ג, 24)
2. א. שנהיה מלאים מצוות כרימון (מברכות ראש השנה) ב. "צדיק כתמר יפרח" (תהילים צ"ב, 13) ג. מצב של שלום ושלווה "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" (מלכים א, 5)
3. א. גפן ב. זית
4. א. חרצן ב. זג (במדבר ו, 1): "מחרצנים ועד זג לא יאכל" (הנזיר)
5. א. גרוגרת ב. דבלה. עיין נזיר ב משנה א: "מן הגרוגרות ומן הדבלה"
6. תפוח, פו (הדב).
7. קיקיון (יונה ד', 6)
8. תפוח (שיר השירים ב', 3)
9. הגפן, הרימונים (שיר השירים ו, 11)
10. א. זית ב. תמר
11. א. צמר וצמרת ב. שק"ם ושיקמה
12. "אשתך כגפן פוריה, בניך כשתילי זיתים" (תהילים קכ"ח, 3)
13. דבורה מינקת רבקה (בראשית ל"ה, 8)
14. אלה ואלון (ישעיהו ו, 13)
15. א. יער ויערה ב. הדס והדסה (=אסתר)